

bank mag rekenen op een bonus, maar wie verliezen genereert, krijgt een malus toegeënd.

Veel belangrijker dan die malus, die in de praktijk natuurlijk nooit volledige symmetrie kan realiseren, zullen effectieve boekhoudregels zijn. Het moment waarop een bonus wordt uitgekeerd zal geheel moeten corresponderen met het moment waarop een bank winst of verlies mag erkennen en vooral op dit punt zouden verfijnde winstbepalingsregels uitkomst moeten kunnen bieden.

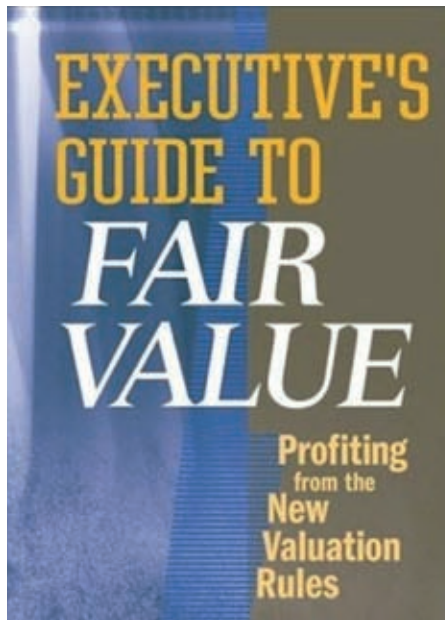
WARE WAARDE BESTAAT NIET

Op tal van andere punten wordt momenteel naarstig gezocht naar oplossingen die het financieel systeem tot de eerstvolgende grote crisis zoals die zich een of twee keer per eeuw voordoet, beter beheersbaar moeten maken. Te denken valt aan regels die belangverstrengeling van bankbestuur en hun dienstverleners zoals accountants en creditratingbureaus aanpakken, aan verbetering van meting en beheer van risico's, aan de ontrafeling van complexe financiële instrumenten, aan het paal en perk stellen aan de mogelijkheid transacties buiten de boeken te houden (het zogenaamde 'off-balance accounting' door gebruikmaking van speciale beleggingsvehikels).

Bij het ontwerpen van nieuwe accountancyregels zal pragmatiek het moeten winnen van het ware. Tot op heden is het denken over zaken als waarde, kosten en winst in academische disciplines als economie en bedrijfseconomie te veel gefocust op het filosofisch juiste kosten- en winstbegrip. Het problematische is echter dat er geen absolute waarheid schuilt in boekhoudregels. Een absoluut 'ware' waarde bestaat niet. Er zijn dikke boeken over volgeschreven die nooit tot het zaligmakende antwoord kwamen.

In de tijd dat ik nog in Rotterdam bedrijfseconomie studeerde ontbrandde opnieuw na de inflatie die de eerste oliecrisis teweegbracht, een langdurige en vruchteloze discussie over het enig juiste kosten- en winstbegrip. Dat uitte zich in een verbeten strijd tussen Rotterdamse bedrijfseconomen en de Amsterdamse vervangingswaardeschool, totdat de zaak min of meer geschikt werd door de pragmatische Amerikaanse econoom John Maurice Clark, die een keuze weigerde en pleitte voor "different cost and profit concepts for different purposes".

Dat pragmatisme mag natuurlijk weer niet zover gaan dat bedrijven naargelang de omstandigheden zelf voor de een dan wel

DE NIEUWE 'FAIR VALUE'-WAARDERINGSREGELS BIEDEN SUBSTANTIËLE RUIMTE VOOR MANIPULATIE VAN FINANCIËLE RESULTATEN...

de andere waarderingsgrondslag kunnen kiezen. Een dubbele standaard leidt immers al te snel tot dubbele moraal en mogelijkheden tot winstmanipulatie. De keuze van de meest geschikte waarderingsregel moet on-dubbelzinnig door de regelgever voor elke specifieke situatie worden bepaald.

APART SYSTEEM VOOR BANKEN

Het valt te prijzen dat IFRS het zoeken naar ultieme waarheid niet als doel heeft gekozen en ruimte biedt voor een pragmatische toepassing van waarde- en winstbegrippen. Zo moeten beleggingen tegen marktwaarde maar leningen tegen kostprijs worden gewaardeerd. Alles waarbij sprake is van rentevergoeding en aflossing wordt daarbij gekwalificeerd als een lening die op kostprijs in de boeken kan worden opgenomen.

Op zich is deze flexibiliteit prijzenswaardig mits onwrikbaar is gecodificeerd in welke situatie de uiteenlopende waarderingsregels moeten worden toegepast. Dat is tot nu toe nog niet waterdicht geregeld zodat banken, en bedrijven in het algemeen, in de gelegenheid zijn winsten te manipuleren. Voor industriële of handelsbedrijven zijn de mogelijkheden beperkt, maar banken kunnen door de aard van hun bedrijf aanzienlijke winstverschuivingen realiseren.

Neem bijvoorbeeld het geval waarbij een bank de aankoop van obligaties voor de eigen beleggingsportefeuille financiert met

een uitgegeven lening. Een rentedaling heeft uiteraard invloed op de waardering van zowel lening als obligatiebelegging, die beide hun waarde zien stijgen. Per saldo geniet de bank noch winst noch verlies, maar in haar boeken zal zij op de tegen actuele marktprijzen gewaardeerde obligaties winst kunnen nemen. Bij een omgekeerde renteontwikkeling zal een boekhoudkundig verlies kunnen worden genomen en dat kan beslist handig zijn bij het sturen van de winst.

Het principe van 'different accounting rules for different purposes' kan ook recht doen aan de verschillen tussen financiële instellingen en alle andere bedrijven die het moeten hebben van handel en productie van fysieke goederen of het verrichten van niet-financiële diensten. Het zal op het bord van de centrale banken liggen om in een Basel III een geheel op de eigenaardige problematiek van banken toegespitst accounting- en verslaggevingssysteem te creëren naast een complex van inzichtelijke en strenge solvabiliteitseisen. Ideaal zou zijn wanneer banken, al dan niet beursgenoteerd, uitsluitend aan dit regime zijn onderworpen en niet ook tegelijkertijd aan IFRS.

ASYMMETRISCHE KENNIS AANPAKKEN

Met consistente toepassing van pragmatische accountancyregels valt niet alleen heel veel te winnen op het gebied van bonussen, maar ook bij andere vormen van onacceptabele asymmetrische – kort samengevat met 'kruis: ik win, munt: jij verliest' – situaties. De financiële consument doorziet dit soort constructies bijna nooit, denk aan de woekerpolissen, en er ligt een schone taak voor overheden om hier de consument enige verlichting te brengen.

Dat er bijgeleerd moet worden is een open deur, maar dan toch vooral door de financiële consument die zich nu nog vaak als een lam naar de financiële slachtbank laat leiden. Het is daarom niet minder dan een gotspe dat onze minister van Financiën aan zoiets als een bankiersexamen denkt. De huidige kennisasymmetrie werkt immers nu volledig in het voordeel van bankiers. Door de overheid gesponsorde websites waar financiële producten tot op de draad worden ontleed en verklaard voor de financiële leek lijkt wel het minste waartoe een overheid in staat zou moeten zijn.

HEDGEFONDSEN REGULEREN

Het bewust genomen besluit om hedgefondsen buiten de regulering te houden